

Jestli jsi něco v hudbu opět uvedl, buď tak dobrý, odešli mi to, ale uveď mi to v hudbu ke kytáře.

P. Strobach, co byl se mnou v Budějovicích a u Tebe, Tě pozdravuje, a mnozí jiní Tobě neznámí Čechové. Jestli uvidíš p. Blatenského, tedy ho ode mne a od p. Strobacha pozdrav; ode mne všecky Čechy a obzvláště p. Kamarýta, o kterém jsem zde již mnoho slyšel.

Odepiš mi co nejdříve.

Sbohem.

Tvůj upřímný přítel

Hynek Mácha

Adresse:

Igz Mácha,

Hörer der Rechte im 4. Jahr,

wohnhaft auf dem Viehmarkt N. 551/2

Přetištěno z: Karel Hynek Mácha, Literární zápisky, deníky, dopisy, Praha 1972, 322–324

Omylem v čísle předešlém nepravý udán byt pana Máchy (spisovatele Máje). Bydlíť na Dobyčím trhu číslo 551, kdež i báseň jeho k dostání.

Květy 3, 1836, č. 18, 5. 5. 1836, 144

F. L. ČELAKOVSKÝ PÍŠE J. K. CHMELENSKÉMU

13. 5. 1836

Nejmilejší přáteli!

Tentokráte Vám nezávidím v kraji požívání dnů májových. Jaký to nestydatý máj! U nás topití musíme jako o vánocích a v outerý — den po Vašem odjezdu — probudiv se ráno, vidím všecky střechy sněhem pobílené a sypal se, jako by ještě masopustní zima hospodařila. Tu mi bezděky připadly na mysl řádky z té básně, která mi jest skoro ze všech mých nejmilejší:

Ach, jak těžko jarní růži,
když sníh pozdní na ni padá!

Mně se všechno zdá, že máj letošní mstí se na nás, že tak šibeničnický bylo o něm zpíváno. Nešťastný básník i s celou svou romantikou! Kozla nám po ní, ježto ovoce a tudy i víno — blaho básníků —, jak slyším, na všecky strany pomrzlo. A také okurky — jsou všecky tytam!

Z té zkázy vznikne hlad a z hladu pojde mor,
ten všečen vyhubí, co živý bude, tvor.

To jsou ty plody hrozného byronismu! — Leč slovo plody mne napomíná, bych Vám oznámil, že prešporské Plody také již vyšly a do Prahy se dostaly. Počal jsem hltavě ještě z nevázaného exempláře čísti, ale brzo jsem se nasýtil a položil jsem to do nejdolejší skříně, by mi to nikdy více do rukou nepřišlo. Ti chlapíčkové si tancují, jak jim zlý duch Kollár píská. Ostatně zdá se, jak jsem ledakams nahlédl, že některé básně pěkné jsou a dobrou naději dávají; leč, jak pravím, přesvědčiti jsem se o tom nemohl, ježto mi nemožno jest v tom mamlaském eufonizování něco napořád přecísti. Snad by dobře bylo, to, co tu dobrého, vybrati a řádným jazykem u nás přetisknouti dáti. Mimo to jest ta knížečka tak tištěna, jako by ani jediné korektury byla neměla. [...]

Přetištěno z: Korespondence a zápisky Fr. L. Čelakovského, sv. 2., vydal Fr. Bílý, Praha 1910, 409–410; úryvek

J. S. TOMÍČEK: ČESKOSLOVENSKÁ LITERATURA

Máj, báseň od Karla Hynka Máchy, Spisů jeho díl první, svazek první, v Praze, tiskem Jana Spurného, k dostání pouze u spisovatele na Dobyččím trhu číslo 551, v ceně za 30, 22 a 14 kr. stříbra. Stran 68.

Vylíčil básník Máje velmi pěknými obrazy první máj za doby večerní a krajinu „kde borový zaváněl háj“ a „o lásce šeptal tichý mech“, staví nám před oči blíže jezera sličnou děvku (Jarmilu), avšak anjela to padlého, který v obličeji máje půvabný žel a smutek, milence svého, Viléma, očekává. O Vilému tomto dovídáme se na straně 26, že byl od svého otce za mládí již do světa vyhnán a že v loupežnickém sboru vyrostl; později stal se vůdcem loupežníků a pod jménem „strašný lesů pán“ znám byl. Toho času poznal Jarmilu a láska k této již zvadlé růži roznítí nejvyšší pomstu jeho, a poznav svůdce jejího, zavraždí jej – svého to otce neznámého. Nějaký čas po spáchání tohoto činu připluje loďka a plavec, přistoupiv k Jarmile u jezera čekající, oznamuje jí, že Vilém do pout dán jest a zítra odpraven bude; Jarmila pochovala se ve vlnách jezera a Vilém došel druhého dne trestu svého. Avšak dlužno samu báseň čísti, aby se poznalo, jak bohatou obrazností, jak živými barvami a skvělými květinami básník děj tento obsypal a vylíčil. Na příklad uvedeme zde popsání místa, kde Vilém skončíti má život svůj. Lebku zločince, který byl před Vilémem odpraven, ještě jest viděti na sloupu. Půlnoc. Kol kola duchů dav se rojí.

Sbor duchů
(*sundavaje lebku*)

„Z mrtvého kraje vystup ven,
nabudiž život — přijmi hlas,
buď mezi námi — vítej nám.
Dlouho jsi tady bydlil sám,
jiný tvé místo zajme zas.“
(Lebka) „Jaké to oudů toužení,
chtí opět býti jedno jen.
Jaké to strašné hemžení,
můj nový sen. — Můj nový sen!“
(Sbor duchů) „Připraven jestiž jeho stán,
až zítra půlnoc nastane,
vichr nás opět přivane;
pak mu buď slavný pohřeb dán.“
(Hlas) „Rozlehlým polem leť můj hlas;
pohřeb v půlnoční bude čas!
Co k pohřbu dá, každý mi zjev!“
(Čekan s kolem) „Mrtvému rakví budu já.“
(Žáby z bažiny) „My odbudem pohřební zpěv.“
(Vichr) „Pohřební hudbu vichr má.“
(Měsíc) „Já bílý příkrov k tomu dám.“
(Mlha) „Já truchloroušky obstarám.“
(Noc) „Já černá roucha doručím.“
(Hory) „Roucha i roušky dejte nám.“
(Rosa) „A já vám slzí zapůjčím.“
(Suchopar) „Pak já rozduji vonný dým.“
(Mračno) „Já rakev deštěm pokropím.“
(Květ) „Já k tomu věnce uviji.“
(Lehké větry) „My na rakev je donesem.“
(Svatojánské mušky) „My drobné svíce ponese.“
(Bouře) „Já zvonů dutý vzbudím hlas.“
(Krtek) „Já zatím hrob mu vyryji.“
(Čas) „Náhrobkem já ho přikryji.“
(Noční ptactvo) „My na pohřební přijdem kvas.“
(Hlas) „Slavný mu pohřeb připraven.
Ubledlý měsíc umírá,
Jitřena brány otvírá,
již je den! již je den!“
(Sbor duchů) „Již je den; již je den!“ (Zmizí.)

Když takto duchové a živly o Vilémův pohřeb se radí, zahaluje on ve vězení duši svou ve mračna, myšlenka umírá myšlenkou. Patří-li do minulosti, zdá se mu, že nikdo pro něho netruchlí, že jest to jenom pouhý sen, nebo dědina jeho, noční rouškou nyní

přikrytá, vzplane opět vesele a jasně jako v jeho první den. Žaluje na to, že byl otcem vyvržen a vyváben do snu života jen proto, aby potrestal vinu otcovu, a takto-li proti vůli své jednal, proč nyní časně i věčně hyne? Stojí na popraží budoucích věků, rozjímá o věčnosti a po krátkém přemítání vidí, že ona jest pustý stín, kde tma přebývá a to, co se nazývá „nic“. Po odpravě sejdou se Vilémovi soudruhové na popravišti a tichý šepot zazněl, že vůdce zhynul. Tato jest hlavní osnova básně. Ke konci vyjevil nám básník, že jakási analogie panuje mezi ním a – ovšem ne mezi skutky a činy Vilémovými, ale mezi jeho životem vůbec. Jak Vilémův život popsal, tak líčí básník i svůj život; i jeho věk dětinství byl sen a jest „zbortěné harfy tón, umřelé hvězdy svit, mrtvé milenky cit, zapomenutý hrob, věčnosti skleslý byt, vyhaslého ohně kouř, slitého zvonu hlas, mrtvé labutě zpěv, ztracený lidstva ráj.“ Věk jeho jinošství jest, co jeho báseň, máj – „večerní jako máj ve lůně pustých skal, na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal.“ A pronesev konečně ne lepší výrok o svém budoucím životě, ptá se: „Kdo srdci takovému útěchy jaké dá?“ Nemůžeme se nám zde ukládati, abychom něčím básníka potěšovali, chtějíce úsudek pronést o básni, a v tom ohledu nepřišli jsme k nižádnému útěsnému konci. Popsav nám básník trochu obšírněji místo události a o mnoho spořeji udav hlavní doby ze života hlavní osoby, staví nám osobu tu po strašlivém živobytí jejím na popraží nového věku, ana rozmejšlí o vykonané a nastávající své dráze méně jakožto loupežník a vrah, ale více o tom, co život vůbec jest, v čemž i básník jakousi obdobu se svým životem nám podává. V obou případnostech vyskytuje se co hlavní idea, že minulý i nastávající život, onen jednatel duševní, náleží v obor snů, spaní, ničeho. Básník, citiv ale živě, že by třeba o „věčném nic“ dlouho pěti nemohl, snesl za tou příčinou tolik rozmanitých květín, věnců a obrazů a svůj ideál „nic“ vyšňořil tak mistrně, že musíme to obdivovati. Takto-li básník o bytosti života pěl, i jakž by zpíval o své vlastní básni? Chtěl-li by spravedlivým býti, musila by hlaholiti struna jeho: „Toť ohlas tónu zbortěné harfy, pablesk světla umřelé hvězdy, stín zapomenutého náhrobku atd.“ Pochybujeme, že by kdo z ohlasu tónu zbortěné harfy nějaký zvuk uslyšel, a co jsme viděli a slyšeli v této básni? V pěkném oděvu mrtvé, věčné nic! Neníť ovšem nic podivného, zamotá-li se člověk ve víru věčnosti, zachvácen-li směsicí stejně a proti sobě působících mocností a sil a v tomto-li věčném labyrintu nenaznamená si ten neb onen pilíř, dle kterého by se mohl spravovati; to ale jest něco podivného, že ten a takový člověk, a tudy též i básník Máje nepozorují odpor ten, že chtějí svoje „nic“ lidem učiniti přístupné, všeliký život snášejí; tu šeptají květinčky, tu mluví ptáci, zvučí hory, mluví luna, živ jest u nich celý mír, a přece konečně vystavují za cíl a konec všech těch mocí – žádný život, žádný cíl, všechno pusto, nic! Odporujeme tomu a podobnému heglianismu, že na věčnosti žádný cíl, všechno jedno jest; takovíto filozofové stavíce sebe mimo věčnost hrubě na to nemyslí, že oni a jejich spolutorstvo také již ve věčnosti žijí, kdež patrně jest, že ačkoli životem všechno nadchnuto, přece tento duševní život do těch nejrozmanitějších forem se vlévá, více méně sebe svědom jest a svědomosti té neustále více nabývá i dle zákonů přírody nabývati musí. Přišedše ale k jedné formě, která jistě dokonalosti dosáhla, tu vynášejí oni filozofové podivný rozsudek, že každý jednotlivec ten z formy své vyjda, do okeánu letí beze všeho tvaru, beze všeho cíle. I jakýž mají pro to důvod, ježto příroda v té samé věčnosti právě naopak to okazuje? Jelikož básník Máje asi podobnou myšlenku básnickým rouchem přioditi se snažil, nalézá se na té samé bludné cestě. Přiodiv se peřestými květinami, uvrhnul se do vymřelé sopky, anebo snad lépe: jeho báseň jest škvára, která z vymřelé sopky vyhozená mezi květiny padla. Ve květinách můžeme míti a máme zalíbení, nikoli ale v chladném, mrtvém meteoru, který z rozervaných útrob vyvržen byl. V tomto nenalzáme nic krásného, oživujícího, nic básnického v přísném toho

slova smyslu. Děj tento mohl vskutku básnické nabýti ceny, kdyby byl básník chtěl roztrhnouti černou oponu, kterou spustila jeho obraznost před každou radostnější vyhlídkou. Když totiž Vilém, zničiv svazek se vším životem, na popravišti se nalézal, praví nám básník na straně 50, „že před Bohem pokořen v modlitbě tiché stál“. Nelze nám toto prohlásiti za omyl tisku, ačkoli poslední slova Vilémova na str. 53 takto znějí: „Pozdravujte (obláčky) kolébku mou i hrob můj, matku mou, vlast jedinou i – v dědictví mi danou.“ Nyní opravdu nevíme, jak to všechno vypadá; obrátíme se ale k lepší stránce, že totiž Vilém opět zrušil smlouvu s věčnou smrtí a ke zdroji věčného života se navrátil. I proč nevyličil nám básník tento výjev svou obrazoplodnou mocí místo hnusného popisování odpravy a kolem lámání těla Vilémova? Pak by na svém místě bývalo, že „vešken plesal tvor“ a „slunce veselo v mrtvý zrak sřaté hlavy se smálo.“ Básník ale liboval si v kontrastech, na svém místě nejsoucích, on raději povrhnul důstojným jménem básníka a snížil se k bídnému rýmotepci, aby jen, protože sám nic jiného nevidí, okázal nám černou, věčnou prostoru svoji sežhlé útroby. Avšak ku prospěchu básníkovu máme toto všechno posud jen za směsici myšlenek a citů, ve které se duch jeho kolotá, té jsouce naděje, že z toho ze všeho ústrojný život konečně se utvoří. Opakujeme, že jednotlivá popsání, obrazy a vůbec básnický celý aparát, vyjmajíc poslední oddělení a mrzuté opakování rýmů, pěkný, bohatý jest; spisovatel Máje musí ale přisvědčiti k pravdě té, že kabát za člověka míti v obor chátvy náleží. Chtěl-li by nám pan Mácha v druhém svazku svých Spisů podati opět druhé vydání svých snů, svého spaní, může býti ubezpečen, že mocně ho probouzeti budeme; spali jsme dvě stě let, on nesmí nás dutým hlasem své zbortěné harfy do nového snění konejšiti. Bylo by k přání, aby se tak otrocky nevázal právě k té nejspatnější stránce anglického barda, ale podával nám básně pravé ceny, na odív stavěl květoucí obraznost, ze které však pramen života, božský nektar vyplývá. To měli jsme za potřebné podotknouti o jeho básni; neměl-li by se tím srovnávati, máme naději, že uzná aspoň tu nejsvětější povinnost, že každý má beze všeho obalu druha svého pozorným činiti na směr jeho jednání, na vezdejší pouť života a že druh opět za svou bude míti věc nestranně zkoumati náhledy ty a pravdy se přidržeti. Myslíme, že počátek jsme učinili. – Tisk a papír jsou výborné.

Ceská včela 3, 1836, č. 22, 31. 5. 1836, 181–182

V. NEJEDLÝ PÍŠE K. HAVLÍKOVI

V Žebráce 4. Junii 1836

Milý pane vlastenče!

Co o panu Máchovi soudím? Že jest výborná hlava, a bude-li pokračovati, mezi nejvznešenější básníky české patřiti bude, neboť již mnohého převyšuje, kterého do nebes vyhlásili. Ovšem že v Máji od cesty pravé se uchýlil, zlosyna za předmět vyvoliv, Též řídil se podle anglického a německého jazyka, takových rýmů jako oni užívaje, tohoť čeština netrpí — však v slohu vyniká a duch básnický všudy se vyvinuje. Kdyby jen klasiků se nespouštěl a tak přílišně romantické novoty nevyhledával. Že Rautenkranz ještě z Vídně nepřišel, jest mi líto, rád bych byl, aby již druhý díl se vytiskl. Jestli

hojně roztroušenými, a autorův živý cit se nejúchvatněji projevuje zvláště na těch místech, kde líčí romantickou krásu přírody a utrpení. Nejzdařilejší je první intermezzo, v němž romantický tón básně dosáhl svého vrcholu a dosvědčuje autorovu povolnost k tomuto druhu básnictví.

Děj je ostatně jednoduchý, ale výborně vypravený, a báseň by velmi získala, kdyby monolog měl tu a tam víc ohně a větší myšlenkové bohatství a kdyby poetická výše zůstávala na stejné úrovni.

Kéž génius utrhne ještě mnohou vonnou květinu, ale vítanější by nám byla taková, v níž se k něžné vůni pojí i příjemná léčivá síla.

Přeloženo z němčiny: J. N-ky, Einige Worte über Böhmens neueste Nationalliteratur, Österreichisches Morgenblatt 1, 1836, 22. 6. 1836, 94

ČECHOVÉ JSOU NÁROD DOBRÝ

Věvec ze zpěvů vlastenských, 1836, 49–50, redaktor J. K. Chmelenský [zhudebněná úvodní báseň Máje od H. Skřivana, viz notová příloha]

J. K. TYL: POHLED NA LITERATURU NEJNOVĚJŠÍ

Potřebíť jen dosti povrchně plody literárního života ve vlastech českoslovanských přeběhnouti, jakové nás od časů nejposlednějších napořád říkáje překvapují, a s radostí zajisté uznáme, že skoro již ani jedné ratolesti krásného umění a užitečných vědomostí není, kterouž by nebyl vlastenecký duch spisovatelů našich více méně pěstoval. Jestli to utěšený důkaz, že naděje a snažení naše nazmar nepřicházejíc, blahoplného ovoce přinese. Dříve pak, nežli k věci přikročím, kteráž ve mně tudy dny víru mou v příští a snad blízký květ literatury naší opět posilnila, dovoleno mi budiž podotknouti v krátkce nejnovějších plodů naší spisovatelské pilnosti – an si obšírnější promluvení o mnohé věci až na čas příležitější odložití musím.

Ohlídněme se nejdříve na básnictví – to nejprvnější a nejoutlejší vykvétání ducha a srdce lidského. Tři básníkové od nedávna výtvoři svými nás obdarovali, M. Klácel svými ódami, H. Mácha Májem a V. Ráb sbírkou básní rozličných – k nimžto připojily se posléz i Plody sboru prešporského. Senzací, jakovou dva první pěvci mezi námi a kritiky našimi prvotinami svými způsobili, nevšední byla zajisté, a na ódy Klácelovy čtvero recenzentů dorostlo. – Kdože z nich pravdu pověděl? Jeden v jinošském zánění Klácela hned vedle Kollára postavil (–ač jestli pak všecko báseň, a k nepostižení veliké, co kdy Kollár napsal?–), druhý o Klácelových ódách jistí docela, že nic podobného ani u národu německého nenalézá – an třetí, a sice co orgán naší dosavadní kritické auktority, opět jako by v p. Klácelu ani žilky básnické, ani jiskry onoho plápolu nenalézal, jímž pěvec z lůna národu směle povstálý zahořeti musí, – s formou díla se pouze obírá, jak by dle přirozené své libezné šetrnosti básníka hořkost způsobiti nechtěl, an mu stránky ducha jeho pochvalně rozebrati lze nebylo. Povážlivě, bez újmy a bez přepjatosti, Včela si počínala.

Co by se ódám Klácelovým podobalo, v pěkné literatuře naší ovšem jsme ještě neměli, a to sice z ohledu oné krásné a vznešené tendencí, jakouž dílo to vyniká; neboť

říkaje každá óda, byť i naskrze novou a původní myšlenkou se neskvěla, za pravidlo na celý život sloužiti může člověku, před bohem, světem i svým vědomím dostojně majícímu kráčet. Již proto mi vítaně zněla Klácelova lyra, že se odvážil básnictví naše od pouhého klinkání nebo noh počítání k věcem důležitějším obrátiti. I vidím jej, pěvce v národu svém se kochajícího, an mu „srdce zakypí“, prsty v harfu sáhne – ale zdá mi se, jako by přestarostliv, aby v tísní časův nic nepověděl, než co by tomuž národu k spasnému poučení zaznělo, rozumem onen plamenný výlet, to odvažlivé po výsostech horování fantazie utiskal, kteráž duši a bytností ódy jest. Že by však p. Klácel fantazii naskrze neměl, tomu jen ztvrzovati se zachce, kdo aneb jen povrchně aneb s předsudkem dílo jeho přečetl, nebo popírati se osmělí, že fantazie v rouchu vznešené prostoty a ušlechtilé nelíčenosti jeviti se nemůže a že k básni nevyhnutelně potřebí jest nastrojených slov, podobenství, obrazů – a jak se ty všecky jen příhodné ozdoby pěkné básně jmenují, v nichž mnozí cenu a jádro poezie vyhledávají. Toho šperku ovšem zde onde, jakož i vůbec lahodící jemnosti na ódách Klácelových pohřešujeme – ale zdaliž to všecko nepřeváží síla jaderná? A ta jesti právě vlastnost básní jeho – od mnohých za vznešený výlet jmína –, kterážto z neobrozenosti pečlivého učitele vyplývající, tolik horlivých ctitelů mu získala. Bude ale museti budoucně i zápalu básnickému, zanícení srdce, bez obmezování studeně ohledávajícím rozumem, svobodný průlev nechati, mají-li ódy jeho ne tendencí, alebrž básnickou cenou za vzor sloužiti.

Takového něco, jako jest Máchův (tak řečený) Máj, rovněž v literatuře naší nemáme, i nevím, jestli báseň tato ještě většího pohnutí mezi námi nečinila než Klácelovy ódy, ačkoliv na ni až dosaváde jen jediný recenzent se odvážil. P. Mácha jest básník – to mu nikdo odpírati nesmí; každý jeho verš jesti povzdech z nejtajnějších hlubin rozbolené, rozjitřené duše – avšak přece bych rád temné zvuky harfy jeho jinak slyšel zvučeti, jinak, aspoň za věku našeho ne tak nečesky. Poezie p. Máchova jest kouzelný automat. Srdce moje prahne po lásce. Ať, tuť mě k dívce uvedou; skví se dívka v nadou čarovnou; při pohledu jejím všecky moje krásné sny v život vstupují; když ji ale s rozohněnou duší k srdci přivinouti a ze rtů vroucím políbením odlevu sáti chci: bezživotný, studený, železný stroj nacházím, s hrůzou jest mi se zachvěti a s ranou v srdci prchnouti.

Smáti se všickni a napořád nemůžeme; protolíž ale oči k zlosynu, jakož jest „lesů pán“, obracet musím, abych slzy žalu nebo touhy vyléval? Není-liž nic potřebnějšího ve stavu, nic půvabnějšího v století našem, nic důležitějšího v životě, než vrahovo rozbírání neznámého „nic“ – není-liž i nic pěknějšího v říši ideálů, čím by se v p. Máchovu srdci byl mohl zpěv vzejmouti, aby „všemi vlastmi“ pohýbal? Když francouzští básnickové sloupy vetřými zatřásti se pokusili, na nichžto jich národní básnictví až dosavad spočívalo, pustili se ovšem do boje nového, smělého i těžkého, a musímeť jim prominouti, když veškeré hrůzy a hnusnosti života lidského přerývali a zobraziti se snažili, jen aby světu něco nového podali, neboť z boje tohoto přece jednou pravého básnictví génius vítězoslavně se vyvine; když Byron s duší rozvrácenou, bez míru, bez víry a naděje zoufání své pěl, nemusel bohatý, z rozkoší života vybředlý lord svědomitě na zřeteli míti stav básnictví a občanských poměrů vlasti své a tato stránka básní jeho nebylať i slávy jeho původem; ale proč u nás, kdežto se nám v znameních nejpříznivějších krásné příští usmívá, kdež potřebí na všech cestách k národu mluvití – a pěvci otevřeně celý svět! – Proč u nás, prosím, muži mladému, duchem bohatě nadanému, s kolem a popravou se obírat? Zde není místa k dolíčení, že u nás potřeba větší než kde jinde, aby poezie vznikající rázu národního nabyla; když si ale té bohův dcery nejnovější zasvěcence na mysl uvedu, když pová-

žím, že tu p. Mácha, Sabina, Šohaj, Štulc, Trojan, Tupý a jiní pracovati mohou na roli dědičné: pak zapleše srdce v krásné naději, pak musím zvolati: Jinák v život se dívati, a jinák i k bratřím mluvíti musíme, nežli hráti si jen líčeně se svou osobou a stýskati:

„Nynější ale čas
jinošství mého — je, co tato báseň, máj.
Večerní jako máj ve lůně pustých skal;
na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal,“

jinák, než takto hráti si a stýskati a zoumyslně kvíleti jakoby pro ztracenou budoucnost, až by i outřpná hrdlička jméno naše volala s jménem mudrujícího loupežníka a hříšné samovražednice! —

Múza p. Rábova jesti vychována ve škole Matthissonově a vyšperkovala se dle vzoru Schillera — tím, tuším, dosti řečeno, jak dalece poezie jeho v život nynější zasahá. „Na zříceniny hradu Dražického“, „Na hřbitově“, „Bouře“ a jiné práce dávají dobré svědectví o zalíbení jeho v pouhé malbě a schopnosti k tomu, co bych přídatkem básnictví nazval. Nejzdařileji povedly se mu malé povídky a pověsti — kteréž ovšem baladami nazvati nemohu, jelikož v nich tón charakteristický nevěje, v jakovém básně toho druhu z lyry Goethovy a Uhlandovy zazněly. Zdaliž ale to básni na ujmu, jestli ji tak nebo jinák jmenují? — P. nakladateli vším právem slušno díky vzdávati, že nás tak ouhlednou a lacinou knížkou obdařil, kterouž možno i krasotinkám našim na stolek položit.

V Plodech sboru prešporského mnohé pěkné símě napadáme, i jesti se co nadíti, že neochabnou vydavatelové v blahodějných zámyslech, alebrž neunaveni, těžkostmi a příkořím odstrašiti se nedadouce, k cíli vytčenému pospějí; a co se nám v první jich knížce jakoby zavité ještě poupě zjevuje, brzy v úplném květu nás potěší. Kéž by se jen v budoucím díle takové množství tiskacích poklesků nehemžilo, pro jakové někdy i věc dosti pěkná se znechutí. — Soudím také, že by k postižení oučele — blahoděnně působiti totiž na lid slovenský — nejzdařněji se hodilo, kdyby vesměs údové sboru prešporského zřetel svůj na prózu obrátili, ji co možná napořád pilujíce a uhlazujíce.

Podotknouti musím také opravně vydaných a nedávno v arcibiskupské knihtiskárně na světlo vyšlých spisů J. Bohuslava Hasištejna z Lobkovic, přeložením p. Vinařického. Slávu tohoto pána českého zná učená Evropa a vzorem vzdělanosti slouti bude Bohuslav navěky. Avšak přece — kdybych jako p. Vinařický krásnou češtinou psáti a tak výborné verše tvořiti uměl, nebyl bych díla toho učeného českého pána přeložil. Jediné kratičké „pleje děvče konopě“ — anebo „běhával jelen po horách“ — milejší mi jest a poklad vzácnější nežli celý foliant latinských hexametřů — jáť ovšem za gusto své nemohu — — ale na toho učeného pána nebyl bych tolik potu naložil. On zajisté sám se nenadál, že by práce jeho jednou do jazyka přeložili, jenž mu se úzkým k rozšíření pověsti býti zdál, a více nežli z přirozeného puzení v české vlasti latinsky psal ten učený český pán. Leč ovšem; jakž pak by p. dr. Carro byl mohl ódu jeho po stoletích v Karlových Varech dáti napsati! I zasténal bych více než pláčem holubíným, v paměť si uváděje odpověď vznešeného Žerotína k radě olomucké — a vida nyní latinského pána Hasištejna v pěkném rouše k Čechům vypraveného, an zatím památky a drahé ostatky onoho ušlechtilého, pro víru a vlast bolestně zkoušeného ducha sotva kde po kousku nalézám. [. . .]

Přetištěno z: Karel Hynek Mácha ve vzpomínkách současníků, editor K. Janský, Praha 1958, 195–196; úryvek [rekviem se konalo 17. 11. 1836]

OUMRTÍ

Milovníkům české literatury dává se truchlivá zpráva o oumrtí pana Karla Hynka Máchy, jenž dne 5. listopadu 1836 v šest a dvacátém roce věku svého po dvoudenní nemoci v Litoměřicích skončil. Pěkné schopnosti zemřelého a oučinná horlivost jeho pro zvelebení drahé vlasti vzbuzovaly v prsou vlastenců nejskvělejší naděje, které nyní bohužel tak bolestně zmařeny jsou.

Pražské noviny, č. 90, 20. 11. 1836, 4

Spisy Karla Hynka Máchy, díl první: Máj; v 16, 2 archy i $\frac{1}{2}$, u Spurného v Praze za 14 kr. stř. Báseň to převýborné dary ducha jevící, v duchu romantickém jediná posud v literatuře naší. Žel! Žel! Spisovatel v 26. roce svém dne 5. listopadu b. r. k veliké ztrátě naší přivčasnou smrtí zemřel. Čest jménu jeho!

[K. Kuzmány]

Hronka 1, díl 3., 1836, 93

DR. J. K. CHMELENSKÝ: LITERATURA ČESKÁ R. 1836

[...] Pozorujeme-li knihy r. 1836 vyšlé, vyznati musíme, že i rok tento mezi ourodnější v české literatuře náleží; sahajíť práce letošní do mnohých tříd lidského vědění, totiž do mluvozpytu, do básnictví duchovního i světského, do zábavného i naučného čtení, do místopisu a rodopisu, do zeměpisu, do počítářství, měřictví, ano i do hvězdářství, do přírodopisu, do hospodářství atd.

Nejvíce pěstovatelů nalezla „historie“, a sice v pp. Bočkovi, Palackém, Smetanovi a Šafaříku.

I básnictví mnohé pěkné květy vydalo; třída to, která v novějších časech ze všech nejbedlivěji vzdělávána byla. Nemajíce ani pochvíli, ani místa k zevrubnějšímu oceňování básní v časopisech a jinde porůznu vycházejících, toliko na ty svůj zřetel obrátiti hodláme, které nám letošního roku ve sbírkách zvláštních podány byly. Krom Klácelových Básní, o kterých již ve druhém svazku tohoto ročníku jsme promluvili a kteréž pan skladatel lyrickými nadepsati sobě oblíbil, vyšly též básnické výtvořy pánů Máchy a Rába. Tři básníci položili tedy letošního roku své prvotiny na oltář Apolla, z nichžto každý nějaký vzor před očima míti se zdál: Klácel Klopstocka, Mácha Byrona a Ráb Matthissona. Především se vyznati musíme, že neradi se na básně ohlídáme, kde vzor jakýsi básníka jako pronásledovati usiloval, a tím méně se nám nadřečené tři vzory – jako vzory pozorovány – líbí, ač těmto třem cizokrajným spisovatelům, uvažujeme-li

cenu jejich snažení z ohledu na jejich zvláštní působení, jisté zásluhy upříti ani nechceme, ani nemůžeme. – Kolik medle jest osob, které by proslavenou takořka všemi vlastmi a aspoň dle jména dosti známou Messiadu Klopstockovu – jeho ódy a dramata jsou již dávno zapomenuty – byly veskrz přečteny? – Vyznati to se arci mnohý otejechá i váhá; aspoň já jsem ji jen proto až na konec vyčetl, že mi ji profesor za spis non plus ultra toho způsobu prohlásil. S mnohem větší vroucností čítal jsem evangelisty o té věci nám přesvaté jednající. – Lord Byron jest nejsubjektivnější básník, jehož znám, a již tím se za vzor nehodí. Celý jeho život a celá osobnost vetkána jest do jeho básní, jež vždy mračna, vyhlídku na pěknější svítání kryjící, zahalují. Jeho žalost a bolest jest málokdy taková, aby soucity vyzvala; čtenář jest často na rozpacích, má-li ji posměchem či zoufalstvím nazývati. Jen jeho kvetoucí, ano až oslepující sloh, jeho obrazy, k nimž z celého světa barvy vypůjčuje, a obraznost ze všech nejživější čtenáře bezděky uchopuje. To, co jemu odpouštíme, jinému za zlé míti musíme, ano co jej často zdobí, hyzdí jiného jakožto nepřírozenost. – A pak jaké namáhání měl Schiller, aby dokázal, že básně Matthissonovy – básně jsou. – Ostatně buď věc tato jakákoli, nám toliko ta otázka zbývá: kdo ze jmenovaných tří básníků nejvíce poezie vyvinul? – Já myslím, že – při všech vadách prvního básnického spisu Máj nazvaného – p. Mácha. Pan Klácel – jenž v jiném okrese vlasti jistě výborně poslouží – jest, jak jsem již podotknul, tuze střízlivý básník; jeho ódy jsou básně vzdělané, jsou výtvary rozumu všecko příliš systematicky pořadajícího, výtvary rozumu obraznost zavrhuujícího, aneb aspoň velmi málo šetřícího. Já aspoň nenávidím z hloubi srdce mého onen poetický promysl, ono odvažování citu na vázkách zlata, onu poetickou lakomost, které jako školou nynějších časů se býti snaží. Básně – abych v podobenství mluvil – jsou dítky bohyně Flóry, jakž je Vesna v nejpěknější rozmanitosti a v nejspanilejší prostotě rozsívá, a mezi těmi nejnežnější jest růže, čili báseň lyrická, avšak nejen růže krásně rozkvětlá, však i růže již ve poupěti, růže trním kolkol ohrazená, ba i růže opadající, a i – zlomená. Zde arci egoismus umlknouti musí; neboť růže nedá se ani jísti, aniž jí můžeme se odívati; ano, dobrý hospodář na záhony, kde krasocitná a milující dívka růže pěstí, radši len, kapustu aneb řípu nasází. Jest toho však potřeba? Ve veliké ekonomii literatury všecko může, všecko má vyniknouti, zde všecko měj své místo; kde ale jedle nebo olše státi má, tam se nesázej fialka aneb konvalinka. Pole básnické jest od národní písni až k eposu jedna veliká flóra v literatuře a zde bedlivě na to hleděti potřebí, aby čistá ostala. Všecko, co do jejího okrese nepatří – buď si ostatně sebeužitečnější –, není v této flóře nic než koukol ve pšenici. Ale to náleží teď k módě; my chceme všude, i v lyrických básních, posuzovati, poučovati, kázati a rozumovati. Tato chyba – aspoň já to mám za chybu – se zavnadila tím pevněji do některých mladších básníků, že jeden z našich nejproslavenějších pěvců se jí dopustil a že do formy znělky i dobropísemná i gramatická pravidla klásti se neštítel. – Máj p. Máchy nechci posuzovati; nedospělat tato báseň ještě pro kritiku; ale z té příčiny přece dlužno na ni poukázati, protože ze všeho, cožkoliv p. Mácha ve svém Máji podal, poezie vysvítá. Až podruhé – totiž tenkrát o panu Máchovi šířeji promluvíme, až nám pěknější příležitost k tomu podá.*) Jeho Máj – aspoň mne – příliš uráží; neboť od oběšence a anjela tak nepoeticky padlého s nechutí oči obracím. Třebať i p. Mácha dokola krásných květin nasázel, pěkných obrazů v pozlacených rámech navěšel, přece vůně jeho

*) Litujeme srdečně, že se nám příležitost tato leda jen při pozůstalých spisech Máchových udá; neboť právě teď se dovídáme, že v Litoměřicích dne 5. listopadu b. r. umřel. Nemalá škoda pro tak nadějněho spisovatele českého, jenž i co právník by dobré služby byl konal.

květin a lesk jeho obrazů puch a vyzáblost lotra se klátícího nezahrnou a hnusné kolo a šibenici našemu oku nezakryjí, nechť by se i v pozadí sám básník dostavil. A pak, co nám do Byrona? – Pěj podruhé p. Mácha, jak se moc vyšší v jeho nádrách ozývá, a neohřívej své srdce a nerozplamenávej svou obraznost na nepřirozených výtvorech anglického lorda, s sebou vždy bojujícího; oč že jemněji a čistěji zazní jeho lyra k potěšení našemu. Tak jest ale jeho Máj, jak on sám na stránce 33 zpívá,

„toť, co se nic nazývá.“

P. Ráb nám podal jen první své pokusy a to, oč se mu jednalo, ještě dosti dobře dovedl, ano i co do balady, krom popisného básnictví, některé pěkné věci v jeho sbírce čísti můžeme; nicméně velikého ještě studium jest mu potřebí, chce-li svým časem platné služby ve chrámě umění básnictví konati. Že jeho schopnosti uvážení hodny jsou, tolik aspoň každý nestranný připustí. – [...]

Tak by se rok 1836 pro literaturu českou nebyl bez pěkné naděje ukončil a náleží ještě mezi nejlepší té doby, co literatura vlastenská ze sna dlouhého vzbuzená opět život mladý jeviti počíná.

O knihách, známky roku 1837 nesoucích, kterýchžto již několik vytištěno jest, bohda v budoucím ročníku tohoto času promluveno bude.

V Praze 1. listopadu 1836

dr. Jos. K. Chmelenský

Časopis Českého muzea 10, 1., 1836, 370-385; úryvek

F. L. RIEGER PÍŠE NEZNÁMÉMU PŘÍTELI DO SALCBURKU

[listopad 1836]

[...] Naše literatura pokračuje stále, ačkoliv ne čerstvě, avšak pevně. Nedávno utrpěla nenahraditelnou ztrátu. Tuty dny jsme slavili rekviem za nebožtíka Máchu, spisovatele Máje. Vždyť snad znáš tuto nevyrovnanou báseň. A ten básník nejgeniálnější, aspoň ze všech nejmladších, zemřel. Pozůstavil po sobě rozličné spisy, ale bohužel mnohé nedokončené. Přece však je hodláme sebrati a vydati. O literatuře a nových spisech nepíši, neboť vím, že ti Štulc o tom vždycky zprávu dává... [...]

Přetištěno z: Příspěvky k listáři dra Frant. Lad. Riegra, sebral dr. Jan Heidler, Praha 1924, díl 1., 1; úryvek